

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 kwietnia 2023 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący – Sędzia Grzegorz Tyliński

Protokolant - Aleksandra Niewiadomska

po rozpoznaniu w dniu 17 kwietnia 2023 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa A. R. oraz M. R.

przeciwko (...) Bank Spółce Akcyjnej w W.

o ustalenie nieważności umowy i zapłatę kwoty 223 356,47 zł, ewentualnie o

ustalenie bezskuteczności postanowień umownych i zapłatę kwoty 96 563,96 zł

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 29 września 2021 r., sygn. akt XXV C 1747/18

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w Warszawie do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach instancji odwoławczej.

Sygn. akt VI ACa 224/22

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 29 września 2021 r. Sąd Okręgowy w sprawie o sygn. akt XXV C 1747/18 z powództwa A. R. i M. R. przeciwko (...) Bankowi Spółce Akcyjnej z siedzibą w W. o ustalenie nieważności umowy i zapłatę kwoty 223 356,47 zł, ewentualnie o ustalenie bezskuteczności postanowień umownych i zapłatę kwoty 96 563,96 zł: ustalił, że umowa kredytu hipotecznego nr (...) indeksowanego do (...) z dnia 26 listopada 2007 r., zawarta pomiędzy (...) Bankiem S.A. a A. R. i M. R., jest nieważna (pkt I); zasądził od (...) Banku Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. na rzecz A. R. i M. R. kwotę 223 356,47 zł, wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie: 1. od kwoty 96 563,96 zł od dnia 28 listopada 2018 r. do dnia zapłaty; 2. od kwoty 126 792,51 zł od dnia 1 czerwca 2021 r. do dnia zapłaty (pkt II); oddalił powództwo główne w pozostałej części (pkt III); zasądza od (...) Banku Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. na rzecz A. R. i M. R. kwotę 13 810 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania (pkt IV).

Powyższe rozstrzygnięcie zapadło w parciu o następujące ustalenia faktyczne:

Małżonkowie A. R. i M. R. w 2007 r. zamierzali kupić lokal mieszkalny, na rynku pierwotnym. W celu uzyskania kredytu powodowie skontaktowali się z doradcą finansowym z (...) Sp. z o.o., który przedstawił im kilka ofert kredytowych, zarówno we (...), jak i w złotówkach, w tym ofertę (...) S.A. W dniu 14 listopada 2007 r. powodowie złożyli do (...) Banku S. A. wnioski o udzielenie kredytu hipotecznego w wysokości 250 000 zł, indeksowanego kursem waluty (...), na okres 30 lat, na zakup lokalu mieszkalnego na rynku pierwotnym. W tym samym dniu powodowie złożyli na formularzu banku pisemne oświadczenia o wyborze waluty obcej, w których oświadczyli, że po zapoznaniu się z występującym ryzykiem kursowym oraz ryzykiem wynikającym ze zmiennej stopy procentowej wnoszą o udzielenie kredytu indeksowanego do waluty obcej.

W dokumencie tym znajdowała się tabela przedstawiająca sytuacje modelowe wpływu zmian oprocentowania i kursu waluty kredytu na wysokość miesięcznych rat kredytu w PLN i indeksowanego kursem (...), przy założeniach, że wysokość kredytu wynosi 150 000 zł, a okres spłaty 15 lat oraz m.in. że kurs (...) wzrośnie o wartość stanowiącą różnicę między maksymalnym i minimalnym kursem (...) z okresu ostatnich 12 miesięcy, tj. 0,252 PLN, co daje wzrost o 11,17%, stopa procentowa wzrośnie o 400 pb., stopa procentowa wzrośnie o wartość stanowiącą różnicę między maksymalną i minimalną wartością stopy procentowej z okresu ostatnich 12 miesięcy, tj. o 0,92 p.p. w przypadku kredytów w PLN i 1, (...)p. w przypadku kredytów indeksowanych kursem (...).

W dniu 28 listopada 2007 r. (...) Bank S.A. w K. – (...) Oddział w Ł., poprzednik prawny (...) Banku S. A., oraz A. R. i M. R. (kredytobiorcy) zawarli umowę kredytu hipotecznego nr (...) indeksowanego do (...) z dnia 26 listopada 2007 r. Na mocy tej umowy Bank udzielił kredytobiorcom kredytu w kwocie 259 031,39 złotych polskich indeksowanego kursem (...) (1 ust. 1 zd. 1 umowy). W umowie wskazano, iż przy założeniu, że uruchomiono całość kredytu w dacie sporządzenia umowy równowartość kredytu wynosiłaby 118 171,25 (...) rzeczywista równowartość zostanie określona po wypłacie kredytu (§ 1 ust. 1 zd. 2 umowy). Kredytobiorcy oświadczyli w umowie, że są świadomi ryzyka kursowego, związanego ze zmianą kursu waluty indeksacyjnej w stosunku do złotego, w całym okresie kredytowania i akceptują to ryzyko (§ 1 ust. 1 zd. 3 umowy).

W umowie postanowiono, że spłata kredytu nastąpi w 360 miesięcznych ratach równych kapitałowo-odsetkowych (§ 1 ust. 2 umowy), oprocentowanie kredytu jest zmienne i na dzień sporządzenia umowy wynosi 5,89 % w skali roku, na które składa się suma obowiązującej stawki (...) i stałej marży Banku, która wynosi 3,05 %, a kredytobiorcy oświadczyli, że są świadomi ryzyka wynikającego ze zmiennego oprocentowania, w całym okresie kredytowania, i akceptują to ryzyko (§ 1 ust. 3 umowy). W umowie wskazano nadto, że rata kapitałowo-odsetkowa przy założeniu uruchomienia całości kredytu w dacie sporządzenia umowy wynosiłaby równowartość 700,16 (...) rzeczywista wysokość rat odsetkowych lub rat kapitałowo-odsetkowych zostanie określona w harmonogramie spłat, który zostanie doręczony w dniu uruchomienia poszczególnych transz w przypadku kredytu transzowego lub po wypłacie całości kredytu. Każdorazowy harmonogram określa wysokość rat spłaty przez okres dwóch lat kredytowania. Przed upływem dwóch lat kredytobiorca otrzymuje harmonogram na kolejny dwuletni okres trwania umowy kredytu (§ 1 ust. 4 i § 7 ust. 1 umowy). Jednorazowa prowizja za udzielenie kredytu ustalona została na 0,00 zł (§ 1 ust. 6 umowy).

Całkowity koszt kredytu na dzień sporządzenia umowy określony został na 293 649,10 złotych polskich, przy czym kwota ta nie uwzględnia ryzyka kursowego, zaś ostateczna wysokość całkowitego kosztu kredytu uzależniona jest od zmian poziomu oprocentowania kredytu w całym okresie kredytowania (§ 1 ust. 7 umowy). W umowie wskazano nadto, że rzeczywista roczna stopa oprocentowania wynosi 6,05% i że ostateczna wysokość rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania uzależniona jest od zmian poziomu oprocentowania kredytu w całym okresie kredytowania (§ 1 ust. 8 umowy).

W umowie ustalono, że kredyt jest przeznaczony na: a) w wysokości 250 000 złotych polskich na pokrycie części kosztów budowy lokalu mieszkalnego w R. przy ul. (...) /C., realizowanego przez dewelopera, b) w wysokości 5 180,63 złotych polskich na uiszczenie składki z tytułu ubezpieczenia od ryzyka utraty wartości nieruchomości, c) w wysokości 1 295,16 złotych polskich na pokrycie składek ubezpieczeniowych ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej w życiu codziennym, d) w wysokości 224,32 złotych polskich na uiszczenie kosztów związanych z ustanowieniem hipoteki

zabezpieczającej spłatę kredytu, e) w wysokości 2.331,28 złotych polskich na uiszczenie składki z tytułu pakietowego ubezpieczenia na wypadek odmowy ustanowienia hipoteki (§ 2 umowy).

Zgodnie z umową, w dniu wypłaty kredytu lub każdej transzy kredytu kwota wypłaconych środków będzie przeliczana do (...) według kursu kupna walut określonego w Tabeli Kursów – obowiązującego w dniu uruchomienia środków (§ 9 ust. 2 umowy). Kredytobiorca zobowiązuje się dokonać w okresie objętym umową spłaty rat kapitałowo - odsetkowych i odsetkowych w terminach, kwotach i na rachunek wskazany w aktualnym harmonogramie spłat (§ 10 ust. 1 umowy). Wysokość zobowiązania kredytobiorcy będzie ustalana jako równowartość wymaganej spłaty wyrażonej w (...) po jej przeliczeniu według kursu sprzedaży walut określonego w „Bankowej tabeli kursów walut dla kredytów dewizowych oraz indeksowanych kursem walut obcych” do (...) obowiązującego w dniu spłaty (§ 10 ust. 3 umowy). Sposób i terminy zarachowania spłat określa Regulamin (§ 10 ust. 7 umowy). „Bankowa Tabela kursów walut dla kredytów dewizowych oraz indeksowanych kursem walut”, zwana Tabelą Kursów, została zdefiniowana w umowie jako tabela sporządzana przez merytoryczną komórkę Banku na podstawie kursów obowiązujących na rynku międzybankowym w chwili sporządzania tabeli i po ogłoszeniu kursów średnich przez NBP – tabela sporządzana jest o godz. 16.00 każdego dnia roboczego i obowiązuje przez cały następny dzień roboczy (§ 6 ust. 1 umowy).

W umowie zapisano, że oprocentowanie kredytu jest zmienne i ulega zmianie w pierwszym dniu najbliższego miesiąca następującego po ostatniej zmianie indeksu (...) (§ 13 ust. 1 umowy). Indeks (...) dla każdego miesiąca oblicza się jako średnią arytmetyczną stawek (...) 3m, obowiązujących w dniach roboczych w okresie liczonym od 26 dnia miesiąca, poprzedzającego miesiąc ostatni do 25 dnia miesiąca poprzedzającego zmianę (§ 13 ust. 2 umowy). Indeks (...) ulega zmianie w okresach miesięcznych i obowiązuje od pierwszego dnia miesiąca, jeżeli wartość indeksu jest różna od obowiązującej stawki indeksu (...) o przynajmniej 0,1 punktu procentowego (§ 13 ust. 5 umowy). (...) 3 miesięczny dla (...) ((...) 3m) zdefiniowano w umowie jako oprocentowanie na jakie banki skłonne są udzielić pożyczek w (...) innym bankom na rynku międzybankowym w L. na okres trzech miesięcy (§ 6 ust. 7 umowy).

Zgodnie z warunkami umowy, w przypadku niespłacenia przez kredytobiorcę w terminie całości lub części raty spłaty wynikającej z umowy kredytu, niespłacona kwota staje się zadłużeniem przeterminowanym. Bank nalicza od wymagalnego kapitału odsetki karne w wysokości podwojonego oprocentowania umownego (§ 14 ust. 1 i 2 umowy). Jeżeli kredytobiorca, mimo upływu okresu wypowiedzenia, nie ureguluje należności, Bank w następnym dniu po upływie terminu wypowiedzenia, dokonuje przewalutowania całego wymagalnego zadłużenia na PLN, z zastosowaniem aktualnego kursu sprzedaży dewiz, określonego przez Bank w Tabeli Kursów. Poczynając od dnia przewalutowania Bank pobiera od wymagalnego kapitału karne odsetki w wysokości 2-krotności oprocentowania kredytów udzielanych w PLN (nie indeksowanych do waluty obcej) przy zastosowaniu aktualnego z dnia przewalutowania wskaźnika (...) oraz marży obowiązującej w dniu wypłaty kredytu lub jego pierwszej transzy (§ 14 ust. 3 umowy).

W umowie postanowiono, że w sprawach nieuregulowanych umową stosuje się przepisy Kodeksu cywilnego, Prawa bankowego, Regulaminu do umowy kredytu hipotecznego, stanowiącego integralną część umowy (§ 25 ust. 1 umowy).

W § 19 ust. 5 „Regulaminu kredytu hipotecznego(...)” (zwanego dalej również (...)), mającego zastosowanie do przedmiotowej umowy, postanowiono, że w przypadku kredytu indeksowanego w walucie obcej kwota raty spłaty obliczona jest według kursu sprzedaży dewiz obowiązującym w banku na podstawie obowiązującej w Banku Tabeli kursów z dnia wpływu środków. „Bankowa Tabela kursów walut dla kredytów dewizowych oraz indeksowanych kursem walut” zdefiniowana została w § 2 Regulaminu jako sporządzana przez merytoryczną komórkę Banku na podstawie kursów obowiązujących na rynku międzybankowym w chwili sporządzania tabeli i po ogłoszeniu kursów średnich przez NBP, tabela sporządzana jest o godz. 16:00 każdego dnia roboczego i obowiązuje przez cały następny dzień roboczy.

Zasady ustalania kursu waluty (...) w pozwanym banku reguluje wewnętrzna instrukcja określająca obowiązki pracowników w tym przedmiocie. Zgodnie z instrukcją tabela kursowa powinna być sporządzona w każdy dzień roboczy o godz. 16:00, kiedy to pracownicy banku odczytywali kursy rynkowe waluty (...) dostępne w serwisie

internetowym firmy (...). Kursy te były automatycznie wprowadzane do arkusza kalkulacyjnego Excel i liczona była ich średnia arytmetyczna. Następnie do tak ustalonego kursu dodawana była marża pozwanego banku, której wartość ustalana była przez zarząd banku i która zmieniała się w czasie. Sporządzona w ten sposób tabela kursów publikowana jest na stronie internetowej banku i udostępniana jest placówkom banku, które publikują ją na tablicy informacyjnej w oddziale.

Przedmiotowa umowa kredytu hipotecznego została zawarta przez strony według standardowego wzorca umownego stosowanego przez bank. Postanowienia umowy dotyczące mechanizmu indeksacji nie były przedmiotem negocjacji pomiędzy stronami. W okresie zawierania umowy kredytu powodowie nie prowadzili działalności gospodarczej, zatrudnieni byli jako żołnierze zawodowi, a ponadto M. R. zatrudniona była na podstawie umowy o pracę jako lekarz stomatolog. Lokal nabyty z kredytu jest lokalem mieszkalnym położonym na parterze. Lokal ten nigdy nie służył celom mieszkalnym, od 2009 r. M. R. prowadzi w nim gabinet lekarski. W okresie zawierania umowy kredytu powodowie byli właścicielami domu jednorodzinnego w B. oraz mieszkania w G..

W dniu 5 stycznia 2009 r. strony zawarły Aneks nr (...) do przedmiotowej umowy kredytu hipotecznego, w którym zmieniono dotychczasową treść § 5 ust. 2 umowy kredytu hipotecznego dotyczące zabezpieczeń kredytu.

W dniu 2 marca 2011 r. strony zawarły Aneks nr (...) do umowy kredytu, na mocy którego hipoteka zabezpieczająca spłatę kredytu została wyrażona w walucie (...).

W dniu 14 marca 2014 r. strony zawarły Aneks nr (...) do przedmiotowej umowy kredytu hipotecznego, na mocy którego dokonano zmiany sposobu spłaty kredytu indeksowanego do waluty (...), w taki sposób, że począwszy od dnia wejścia w życie Aneksu spłata kredytu następowała będzie w walucie indeksacyjnej (...) lub złotych polskich.

W zmienionym Aneksie § 10 ust. 3 umowy kredytu postanowiono, że wysokość zobowiązania będzie ustalona jako równowartość wymaganej raty kredytu z aktualnego harmonogramu spłat wyrażonej w (...) po jej przeliczeniu na PLN według kursu sprzedaży walut określonego w „Bankowej tabeli kursów walut dla kredytów dewizowych oraz indeksowanych kursem walut obcych”, zaś w zmienionym § 10 ust. 4 umowy kredytu postanowiono, że kredytobiorca ma możliwość dokonania spłaty kredytu bezpośrednio w walucie (...) w ten sposób, że: a. jeśli kredytobiorca wybierze możliwość spłaty raty kredytu w walucie indeksacyjnej, winien zapewnić na rachunku kredytu środki w walucie indeksacyjnej w wysokości raty kredytu wskazanej w harmonogramie spłat. W przypadku spełnienia powyższych warunków Bank dokona zarachowania spłaty raty kredytu w walucie. W przypadku, gdy kredytobiorca zapewni na rachunku kredytu środki w kwocie wyższej niż wynikająca z aktualnego harmonogramu spłat – środki te zostaną zarachowane przez Bank na poczet spłaty kolejnej raty kredytu lub innych wierzytelności w terminie ich wymagalności; b. jeśli kredytobiorca będzie chciał dokonać spłaty raty kredytu w PLN winien zapewnić na rachunku kredytu środki w złotych polskich ustalając wysokość zobowiązania jako równowartość wymaganej raty kredytu z aktualnego harmonogramu spłat wyrażonej w (...) po jej przeliczeniu na PLN – według kursu sprzedaży walut określonego w „Bankowej tabeli kursów walut dla kredytów dewizowych oraz indeksowanych kursem walut obcych”. W przypadku gdy kredytobiorca zapewni na rachunku kredytu środki w złotych polskich w kwocie wyższej niż wynikająca z aktualnego harmonogramu spłat – środki stanowiące nadwyżkę zostaną przeliczone według kursu sprzedaży wskazanego powyżej i pozostaną na rachunku kredytu w walucie indeksacyjnej. Środki te zostaną zarachowane przez bank na poczet spłaty kolejnej raty kredytu lub innych wierzytelności w terminie ich wymagalności.

A. R. i M. R. dokonywali spłaty przedmiotowego kredytu w złotych polskich, począwszy od 17 grudnia 2007 r. W okresie od 8 sierpnia 2008 r. do 5 czerwca 2018 r. powodowie wpłacili na rzecz banku tytułem spłaty kredytu łącznie 224 013,66 zł.

W razie pominięcia zawartych w umowie kredytu klauzul indeksacyjnych (bez stosowania mechanizmu indeksacji) i przy zachowaniu w mocy pozostałych zapisów umowy, w tym zwłaszcza wyznaczenia oprocentowania określonego w umowie opartego o (...) we (...), wysokość należnych rat kapitałowo-odsetkowych kredytu w okresie od sierpnia 2008 r. do czerwca 2018 r. wyniosłaby 135 173,18 zł. Kwota nadpłacona przez powodów za powyższy okres w stosunku do

wysokości rat należnych w przypadku założenia bezskuteczności klauzul indeksacyjnych i przy zachowaniu w mocy pozostałych zapisów umowy (różnica między sumą wpłat i sumą należnych rat) wyniosłaby 88.183,29 zł.

Na podstawie tak ustalonego stanu faktycznego Sąd I instancji zważył, że powództwo zasługiwało na uwzględnienie.

W sprawie niniejszej § 1 ust. 1 zdanie 1 in fine umowy kredytu stanowił, że kredyt jest indeksowany kursem (...), zaś kwestię przeliczeń walutowych – przy wypłacie kredytu i przy spłacie zobowiązań z tytułu umowy kredytu – regulowały następujące postanowienia umowy kredytu:

1. § 9 ust. 2 umowy o treści: „W dniu wypłaty kredytu lub każdej transzy kredytu kwota wypłaconych środków będzie przeliczana do (...) według kursu kupna walut określonego w Tabeli Kursów – obowiązującego w dniu uruchomienia środków”;

2. § 10 ust. 3 umowy o treści: „Wysokość zobowiązania będzie ustalana jako równowartość wymaganej spłaty wyrażonej w (...) po jej przeliczeniu według kursu sprzedaży walut określonego w »Bankowej tabeli kursów walut dla kredytów dewizowych oraz indeksowanych kursem walut obcych« do (...) obowiązującego w dniu spłaty” (analogiczne rozwiązanie przewiduje § 19 ust. 5 „Regulaminu kredytu hipotecznego DOM”, o treści: „W przypadku kredytu indeksowanego w walucie obcej kwota raty spłaty obliczona jest według kursu sprzedaży dewiz obowiązującym w banku na podstawie obowiązującej w Banku Tabeli kursów z dnia wpływu środków”.

W ocenie Sądu Okręgowego przyznanie sobie przez bank prawa do jednostronnego wyznaczania salda kredytu i regulowania wysokości rat kredytu indeksowanego kursem (...) poprzez wyznaczanie w tabelach kursowych kursów kupna i sprzedaży franka szwajcarskiego, przy pozbawieniu kredytobiorcy jakiegokolwiek wpływu na to, wykracza poza zasadę swobody umów wyrażoną w art. 353¹ k.c., pozostając w sprzeczności z naturą stosunku zobowiązaniowego, który winien być oparty na zasadzie równości stron, bez przyznawania którejkolwiek z nich władczych kompetencji do kształtowania wysokości świadczeń. Przywołane wyżej postanowienia umowy są sprzeczne z tym przepisem, a tym samym nieważne na podstawie art. 58 § 1 k.c .

W ocenie Sądu I instancji, strony nie zawarłyby przedmiotowej umowy kredytu bez postanowień przewidujących indeksację kredytu, tj. § 1 ust. 1 zdanie 1 in fine, § 9 ust. 2 i § 10 ust. 3 umowy kredytu. W sprawie niniejszej zachodzi właśnie taka sytuacja, że bez klauzul indeksacyjnych nie zostałaby zawarta umowa kredytu oprocentowana przy wykorzystaniu stawki opartej na wskaźniku (...) właściwej dla depozytów wyrażonych we (...). Jak wskazano wyżej, nie tylko pozwany bank, ale i żaden inny nie oferował umów kredytu złotowego oprocentowanego – jak w sprawie niniejszej – poprzez odwołanie do stopy (...) stosowanej do (...). Bez zakwestionowanych postanowień umowa kredytu nie zostałaby zawarta w ogóle, względnie zostałaby zawarta na innych warunkach (np. jako kredyt w złotówkach oprocentowany według stopy WIBOR). To oznacza, że nieważność klauzul indeksacyjnych prowadzi do nieważności umowy kredytu w całości.

W ocenie Sądu I instancji, w rozpatrywanej sprawie nie została spełniona, w odniesieniu do M. R., podstawowa przesłanka z art. 385¹ § 1 k. c., ponieważ powódka nie zawarła spornej umowy kredytu jako konsument w rozumieniu art. 22¹ k. c. Sąd I instancji wskazał, że gdyby uznać A. R. za konsumenta w rozumieniu art. 22¹ k. c. – przyjmując, że nie wyklucza takiego statusu po jego stronie zawarcie spornej umowy kredytu w celu sfinansowania potrzeb działalności gospodarczej jego żony – to w opisanej wyżej sytuacji bank i tak nie byłby zobowiązany do zwrotu żadnemu z powodów świadczeń spełnionych w wykonaniu umowy kredytu, gdyż byłyby one należne bankowi, skoro spełniane były w wykonaniu umowy kredytu w pełni wiążącej w stosunku do M. R.. Postanowienia uznane za niedozwolone nie prowadzą zatem do nieważności łączącego strony stosunku prawnego, niezależnie od tego, czy bez tych postanowień umowa zostałaby zawarta.

Zdaniem Sądu I instancji powodom przysługuje w niniejszej sprawie interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c. w żądaniu ustalenia nieważności umowy kredytu.

W związku ze stwierdzoną nieważnością umowy kredytu spełnione na rzecz banku świadczenia pieniężne tytułem rat kredytowych podlegały zwrotowi na podstawie art. art. 410 § 1 i 2 k. c. w zw. z art. 405 k. c.

W sprawie niniejszej mamy do czynienia z nieważnością umowy kredytu, przy czym świadczenia stron miały charakter jednorodząjowy (pieniężny). Po zawarciu umowy bank wypłacił z tytułu kredytu środki w kwocie 259 031,39 zł. Następnie powodowie spełniali świadczenia odpowiadające określonym w umowie ratom kapitałowo - odsetkowym i innym należnościom banku, a łączna wartość wpłat w okresie od uruchomienia kredytu do 4 lipca 2018 r. wyniosła 236 477,08 zł, zaś w objętym pozwem okresie od sierpnia 2008 r. do czerwca 2018 r wyniosła 224 013,66 zł.

O odsetkach orzeczono na podstawie art. 481 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 455 k.c.

O kosztach procesu rozstrzygnięto na podstawie art. 100 zd. 2 k.p.c.

Apelację od powyższego wyroku wniósł pozwany, zaskarżając go w części, tj.:

w zakresie ustalającym nieważność umowy kredytu hipotecznego nr (...) indeksowanego do (...) z dnia 26 listopada 2007 roku zawartej pomiędzy stronami (pkt I wyroku);

w zakresie zasadzającym od pozwanego na powodów kwotę 223 356,47 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie określonymi w treści Wyroku (pkt II wyroku);

w zakresie postanowienia o kosztach procesu (pkt IV wyroku, omyłkowo oznaczony w sentencji Wyroku jako pkt II);

Zaskarżonemu wyrokowi apelujący zarzucił:

naruszenie przepisów postępowania mające istotny wpływ na treść zaskarżonego wyroku, tj.:

naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. przez dokonanie sprzecznej z zasadami logiki i doświadczenia życiowego, niewszechstronnej, nierównej i wyrywkowej oceny dowodów, pozbawionej obiektywnego rozważenia całości materiału dowodowego, wyrażającej się w szczególności w:

wyrywkowej i niewszechstronnej ocenie dowodów z Umowy oraz Regulaminu, co doprowadziło do błędu w ustaleniach faktycznych polegającego na nieustaleniu w stanie faktycznym sprawy istotnego faktu, że: przy wyznaczaniu kursu (...) Bank zgodnie z § 6 ust. 1 Umowy „może jednostronnie i arbitralnie, a przy tym w sposób wiążący, modyfikować wskaźnik, według którego obliczana jest wysokość kapitału kredytu (wypłaconej kwoty kredytu) oraz świadczeń kredytobiorcy (rat kredytowych i innych należności banku)” (vide s. 16 uzasadnienia Wyroku), co doprowadziło do błędu w ustaleniach faktycznych poprzez przyjęcie, że kursy Banku mogą być ustalane w sposób dowolny jednostronny, podczas gdy Bank każdorazowo musiał wyznaczać kurs (...) na podstawie niezależnych od Banku kursów obowiązujących na rynku międzybankowym w chwili sporządzania Tabeli, tj. o godz. 16.00 każdego dnia roboczego oraz, że tak ustalonego kursu, nawet w przypadku niekorzystnych wahań kursów na rynku, Bank nie mógł zmieniać przez cały następny dzień roboczy, co wynikało z materiału dowodowego przedstawionego do sprawy, w szczególności Umowy oraz Regulaminu, co miało istotny wpływ na rozstrzygnięcie, ponieważ dokonanie należytej oceny ww. dokumentów oraz oparcie się na tych dowodach przekładałoby się na ocenę, że sporne klauzule nie są abuzywne;

wyrywkowej i niewszechstronnej oceny dowodów z dokumentów wniosku kredytowego, Oświadczenia kredytobiorcy o wyborze waluty obcej, Umowy, Aneksów oraz Regulaminu, co doprowadziło do błędu w ustaleniach faktycznych polegającego na nieustaleniu w stanie faktycznym sprawy, istotnego faktu, że postanowienia umowne były indywidualnie negocjowane, pomimo że ww. fakt wynikał z przedstawionego do sprawy materiału dowodowego, tj. w szczególności:

- powód był świadomy ryzyka związanego ze zmianą kursu waluty indeksacyjnej w stosunku do złotego, a Bank w sposób wyczerpujący poinformował powoda o kwestii tego ryzyka, co zostało wielokrotnie potwierdzone przez powoda poprzez złożenie stosownych oświadczeń, tj. § 1 ust. 1 Umowy oraz odrębne oświadczenie o wyborze waluty obcej;

- możliwe było zawarcie Umowy bez spornych postanowień, powód miał zdolność kredytową dla zaciągnięcia zobowiązania w PLN (tj. bez klauzul indeksacyjnych) i zaproponowano mu taką umowę;

- strony indywidualnie uzgodniły treść Zestawienia rat i odsetek (harmonogramu spłat), stanowiącego załącznik do Umowy, w którym wskazana była wysokość kwoty kredytu oraz wartość rat wyrażona w walucie (...) rzeczywisty wpływ powoda na wysokość zastosowanego kursu wyrażał się w szczególności we wpływie na wybór dnia uruchomienia kredytu, co było równoznaczne z wyborem kursu zastosowanego do przeliczeń;

- we Wniosku kredytowym złożonym przez Powoda w pozwanym banku w rubryce „indeksowana kursem waluty” widnieje własnoręcznie wpisane przez Powoda: (...), natomiast w rubryce „kwota kredytu” widnieje własnoręcznie wpisane przez Powoda „250 000”, co oznacza, po pierwsze, że w sprawie indywidualnie uzgodniono z pewnością co najmniej te parametry kredytu, jak również, że to właśnie z warunków zawnioskowanych przez Powoda (kwota w PLN - kredyt w (...)) wynikało wprowadzenie mechanizmu indeksacji (waloryzacji) do Umowy;

- strony indywidualnie uzgodniły treść Zestawienia rat i odsetek (harmonogramu spłat, stanowiącego załącznik do Umowy, w którym wskazana była wysokość kwoty kredytu oraz wartość rat wyrażona w walucie (...) rzeczywisty wpływ Powoda na wysokość zastosowanego kursu wyrażał się w szczególności we wpływie na wybór dnia uruchomienia kredytu, co było równoznaczne z wyborem kursu zastosowanego do przeliczeń (por. § 9 ust. 3 Umowy);

- co miało istotny wpływ na rozstrzygnięcie, ponieważ dokonanie należytej oceny ww. dowodów przekładałoby się na ustalenie, że Umowa nie jest nieważna;

wyrywkowej i newszechstronnej ocenie dowodów z Aneksu nr (...) z dnia 14 marca 2014 roku, co doprowadziło do bezpodstawnego przyjęcia, że Bank mógł arbitralnie kształtować wysokość świadczeń powoda, podczas gdy na mocy Aneksu nr (...) powód mógł dokonywać spłaty bezpośrednio w walucie indeksacji tj. (...), tak więc, Powód skorzystał z możliwości wyeliminowania z Umowy odwołania do kursu (...) ustalanego przez Bank, co z kolei miało istotny wpływ na rozstrzygnięcie ponieważ doprowadziło Sąd I instancji do przekonania, że doszło do naruszenia istoty stosunku, a w konsekwencji takiego ustalenia Sąd stwierdził nieważność Umowy;

nieprawidłową ocenę dowodu z świadka P. S., podczas gdy dowód z zeznań świadka był istotny dla rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy, ponieważ zeznania świadka potwierdziły m.in. rynkowy charakter kursów publikowanych w tabelach kursowych Banku oraz brak korzyści Banku w związku ze stosowaniem spreadu, brak dowolności Pozwanego w ustalaniu Tabel Kursowych, które powstawały w oparciu o dane pochodzące z rynku międzybankowego z systemu R., co doprowadziło do przyjęcia przez Sąd I instancji, że Bank ustalał wysokość zadłużenia i rat kredytowych Powoda w sposób arbitralny i nieprzewidywalny dla konsumentów, w konsekwencji czego cała Umowa jest nieważna;

nieprawidłową ocenę zeznań świadka M. B. i nie dokonanie ustaleń faktycznych na podstawie zeznań tego świadka, uznając że świadek nie podał żadnych konkretnych faktów w przedmiocie okoliczności zawarcia umowy kredytu powoda z pozwanym podczas gdy, jak wyjaśnił świadek, opisany przez niego proces zawierał obowiązkowe elementy (m.in. przedstawienie oferty kilku banków, przedstawianie rat kredytu walutowego i Złotowego), wobec tego Sąd I instancji powinien dokonać ustaleń faktycznych na podstawie zeznań świadka, a brak poczynienia tych ustaleń miał wpływ na rozstrzygnięcie ponieważ doprowadził Sąd I instancji do nieprawidłowych ustaleń faktycznych, m.in. do ustalenia braku indywidualnego uzgodnienia postanowień Umowy, a w konsekwencji do przekonania o abuzywności spornych postanowień;

naruszenie art. 299 k.p.c. w zw. z art. 233 § 1 k.p.c., poprzez oparcie ustaleń faktycznych na zeznaniach powoda w zakresie w jakim były one niewiarygodne i sprzeczne z zasadami logiki i doświadczenia życiowego oraz były sprzeczne z treścią dowodów z dokumentacji kredytowej i innymi dokumentami zgromadzonymi w sprawie, co miało wpływ na

rozstrzygnięcie, ponieważ doprowadziło Sąd I instancji do nieprawidłowych ustaleń faktycznych opisanych powyżej, które doprowadziły Sąd I instancji do przekonania nieważności Umowy, a w konsekwencji uznanie, że Bank jest bezpodstawnie wzbogacony kosztem powoda i zasądzenie zwrotu rzekomo nienależnych świadczeń na rzecz powoda;

naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 327¹ § 1 pkt 1 k.p.c., poprzez nieodniesienie się w uzasadnieniu do szeregu dowodów, bez konkretnego uzasadnienia i wyjaśnienia dlaczego w ocenie Sądu I instancji argumenty wynikające z tych dowodów nie zostały wzięte pod uwagę przy orzekaniu, co w szczególności dotyczy dokumentacji kredytowej (dowody załączone do odpowiedzi na pozew), mimo iż mają one znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, ponieważ dowodzą, że Bank nie mógł dowolnie kształtować publikowanych kursów (...)/PLN oraz w przedmiotowej sprawie nie doszło do spełnienia przesłanki braku zgodności z dobrymi obyczajami, a także nie doszło do spełnienia przesłanki rażącego naruszenia interesu konsumenta, co z powołanych dokumentów wynika, a do czego Sąd I instancji się nie odniósł,

naruszenie art. 235 § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. w zw. z 278 § 1 k.p.c. poprzez bezpodstawne pominięcie na rozprawie w dniu 25 września 2019 roku wniosku o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego na okoliczności wskazane w pkt. 6 petitum odpowiedzi na pozew, przyjmując, że okoliczności te nie mają znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy, podczas gdy dowód ten miał istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy oraz z uwagi na fakt, że ustalenie wskazanych w tezie dowodowej okoliczności wymagało wiadomości specjalnych, które Sąd określił samodzielnie i błędnie, a na których oparte jest uzasadnienie Wyroku, w tym w szczególności w zakresie rynkowego charakteru kursu (...) w TK Banku oraz braku jednostronności i dowolności przy ustalaniu kursu (...), metod ustalania kursu (...) w stosunku do PLN przez Bank czy ryzyka związanego z wahaniami kursu (...) i wpływu tej okoliczności na wysokość salda kredytu oraz skali możliwego do przewidzenia w 2007 roku ryzyka walutowego, co miało wpływ na rozstrzygnięcie, ponieważ przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego pozwoliłoby bezsprzecznie wykazać brak możliwości ustalania kursów przez Bank w sposób dowolny i brak naruszenia interesu Powoda, a w konsekwencji brak nieważności oraz abuzywności spornych klauzul;

naruszenie art. 316 § 1 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie i w konsekwencji rozstrzygnięcie o skutkach abuzywności wyłącznie na podstawie przepisów aktualnych na dzień zawarcia Umowy, podczas gdy przy rozstrzygnięciu o zasadności zwrotu spłaconych przez Powoda rat, można zastosować art. 358 § 2 k.c. w brzmieniu aktualnym na dzień orzekania w przedmiocie rzekomej abuzywności, (tj. z uwzględnieniem nowelizacji zmieniającej art. 358 § 2 k.c., która weszła w życie 24 stycznia 2009 r., przewidującej oparcie przeliczeń wartości świadczeń w oparciu o kurs średni NBP);

przy rozstrzygnięciu o zgodności Umowy z ustawą, wziąć należy pod uwagę treść art. 69 ust. 1 i 2 Prawa bankowego w brzmieniu z dnia zamknięcia rozprawy, a nie jedynie zawarcia Umowy, jak to niezasadnie poczynił Sąd I instancji;

przy rozstrzygnięciu o zasadności zwrotu spłaconych przez powoda rat, można zastosować art. 358 § 2 k.c. w brzmieniu aktualnym na dzień zamknięcia rozprawy, (tj. z uwzględnieniem nowelizacji zmieniającej art. 358 § 2 k.c., która weszła w życie 24 stycznia 2009 r., przewidującej oparcie przeliczeń wartości świadczeń w oparciu o kurs średni NBP), co miało wpływ na rozstrzygnięcie, ponieważ gdyby Sąd zastosował wskazany przepis postępowania, nie stwierdziłby nieważności Umowy i nie uwzględniłby roszczenia Powoda o zapłatę i o ustalenie;

naruszenie przepisów prawa materialnego, tj.:

art. 353¹ k.c. poprzez jego błędną wykładnię i stwierdzenie, że postanowienia zawartej przez strony umowy umożliwiają pozwanemu jednostronne wyznaczenie salda oraz wysokości rat kredytu i jako takie pozostają w sprzeczności z naturą stosunku zobowiązaniowego, co spowodowało stwierdzenie ich nieważności;

art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 385¹ § 3 k.c. przez błędną wykładnię art. 385¹ § 1 k.c. i niezastosowanie art. 385¹ § 3 k.c., i w konsekwencji bezpodstawne przyjęcie, że sporne klauzule nie były negocjowane, podczas gdy powód miał rzeczywisty wpływ na te postanowienia, w rozumieniu art. 385¹ § 3 k.c.;

art. 385¹ § 1 k.c. poprzez jego błędną wykładnię i bezpodstawne przyjęcie, że sporne postanowienia spełniają przesłanki abuzywności, w szczególności że (1) kształtują prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami i (2) rażąco naruszają interes konsumenta, podczas gdy klauzule indeksacyjne nie są abuzywne;

art. 189 k.p.c. poprzez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na niezasadnym przyjęciu, powód posiada interes prawny w ustaleniu nieważności Umowy, podczas gdy, spór prawny pomiędzy stronami jednoznacznie rozstrzyga rozpoznanie roszczenia o zapłatę - co przesądza o braku interesu prawnego po stronie powodowej;

art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z art. 58 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 358 § 2 k.c. (wg stanu prawnego z dnia 24 stycznia 2009 roku) w zw. z art. 3 k.c. oraz w zw. z art. 6 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG w zw. z art. 353i k.c. oraz w zw. z art. 65 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 5 k.c. w zw. z art. 4 ustawy antyspreadowej poprzez błędne ustalenie nieważności Umowy, podczas gdy Sąd nie zbadał woli powoda w zakresie woli stwierdzenia nieważności Umowy oraz świadomości powoda w zakresie skutków takiego rozstrzygnięcia - strona powodowa nie złożyła skutecznego oświadczenia o charakterze materialnoprawnym w tym zakresie;

art. 353¹ k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe t.j. Dz.U. 2016 poz. 1988), poprzez ich nieprawidłową wykładnię i w konsekwencji stwierdzenie sprzeczności postanowień Umowy regulujących waloryzację z powołanymi przepisami;

art. 58 § 1 k. c. poprzez jego niezasadne zastosowanie i stwierdzenie, że postanowienia dotyczące indeksacji są sprzeczne z tym przepisem, a w konsekwencji stwierdzenie ich nieważności;

art. 405 k.c. i art. 410 § 2 k.c. przez ich bezpodstawne zastosowanie, ewentualnie art. 409 k.c. przez jego niezastosowanie i stwierdzenie, że Bank bezpodstawnie wzbogacił się kosztem powoda (co nie miało miejsca), jak również nie wzięcie pod uwagę, że Bank uzyskane kwoty zużył (w całości, a co najmniej w części, w jakiej służyły one pokryciu kosztów pozyskania kapitału przez Bank - tj. w zakresie rat kapitałowych oraz rat odsetkowych w części, w jakiej odpowiadały stawce bazowej (...) 3M dla (...));

art. 65 § 1 i 2 k.c. oraz art. 56 k.c. poprzez zanegowanie możliwości wypełnienia luki powstałej na skutek stwierdzenia abuzywności spornych postanowień Umowy w drodze wykładni oświadczeń woli złożonych przez strony w umowach bądź przez odwołanie się do przepisów innych ustaw stosowanych w drodze analogii, bądź do zasad współzycia społecznego lub ustalonych zwyczajów, podczas gdy art. 56 k.c. stanowi właściwy przepis dyspozytywny, przewidując, że czynność prawna wywołuje skutki w niej wyrażone oraz wynikające z ustawy, z zasad współzycia społecznego i z ustalonych zwyczajów. Zatem zobowiązanie powinno zostać przeliczone po wynikającym z zasad współzycia społecznego i ustalonych zwyczajów, aktualnym na dzień przeliczenia, rynkowym kursie kupna (...) (takim jak konkretny kurs wskazany w TK na daną historyczną datę);

art. 358 § 2 k.c. w brzmieniu aktualnym na dzień zamknięcia rozprawy, poprzez uznanie, że brak jest możliwości uzupełnienia Umowy przepisami dyspozytywnymi, w szczególności pozwalającymi na zastosowanie kursu średniego NBP;

art. 41 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. Prawo wekslowe (obecnie tekst jednolity Dz. U. z 2016 r., poz.160), poprzez jego niezastosowanie w sytuacji uznania za bezskuteczne postanowień umownych przewidujących mechanizm indeksacji kredytu indeksowanego - zgodnie z wolą stron - kursem franka szwajcarskiego, podczas gdy taką możliwość przewiduje m.in. także orzecznictwo Sądu Najwyższego;

art. 385¹ § 2 k.c. poprzez jego niezastosowanie i bezpodstawne przyjęcie, że z powodu wyeliminowania z treści Umowy klauzul indeksacyjnych, Umowa ta jest nieważna, podczas gdy nawet, gdyby klauzule indeksacyjne zostały uznane za abuzywne w zakresie, w jakim odsyłają do Tabeli Kursów pozwanego Banku, nie prowadzi do nieważności Umowy, ale wywołuje konieczność poddania interpretacji umowę kredytu indeksowanego do kursu (...), zgodnie z regułami wykładni oświadczeń woli oraz zasadą favor contractus;

art. 118 k.c. w zw. z art. 120 k.c. poprzez ich błędną wykładnię i przyjęcie, że raty kredytu spłacone przez powódkę w rzekomo wyższej wysokości niż należna, nie stanowią świadczenia okresowego i nie podlegają 3-letniemu terminowi przedawnienia, jak to podnosił Pozwany zgłaszając zarzut przedawnienia;

z daleko posuniętej ostrożności procesowej, formułuję również zarzut naruszenia art. 481 k.c. w zw. z art. 455 k.c. przez zasądzenie odsetek począwszy od daty wcześniejszej niż dzień wydania prawomocnego wyroku, podczas gdy nawet przy najbardziej niekorzystnej dla Pozwanego interpretacji tego aspektu należało przyjąć, że do czasu zapadnięcia prawomocnego wyroku Bank miał uzasadnione podstawy by przypuszczać, że nie jest w zwłoce wobec strony przeciwnej;

z daleko posuniętej ostrożności procesowej, wyłącznie w razie nieuwzględnienia żadnego innego zarzutu naruszenia prawa materialnego, skutkującego zmianą wyroku, formułuję również zarzut naruszenia art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 410 § 1 i 2 k.c. poprzez ich niezastosowanie w zakresie przedstawionej wykładni, tj. zasądzenia dochodzonego roszczenia o zapłatę bez wzajemnego rozliczenia roszczeń stron w związku ze stwierdzeniem nieważności Umowy. Okoliczność ta prima facie potwierdza, że nawet w przypadku przyjęcia najmniej korzystnej dla pozwanego interpretacji stanu faktycznego i interpretacji przepisów, przedstawionej w uzasadnieniu wyroku, zupełnie niezasadne w świetle rozważań Sądu I instancji było zasądzenie na rzecz powoda świadczenia pieniężnego w żądanej wysokości. Sąd powinien ocenić wysokość wzbogacenia po stronie pozwanego i na tej zasadzie ocenić wysokość roszczenia o zapłatę (tzw. „teoria salda”).

Mając na uwadze powyższe zarzuty apelujący wniósł o:

zmianę zaskarżonego wyroku w zaskarżonej części i oddalenie powództwa wobec pozwanego w całości;

ewentualnie o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji;

w każdym alternatywnym przypadku o zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów procesu za postępowanie w I instancji oraz za postępowanie w II instancji, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych wraz z opłatą skarbową od pełnomocnictw.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja pozwanego była częściowo zasadna, albowiem jeden z zawartych w niej zarzutów prowadzić musi do wniosku, iż Sąd Okręgowy rozpoznając zgłoszone powództwo, nie rozpoznał istoty sprawy.

W pierwszej kolejności jednak zwrócić należy uwagę, iż jak wynika z dokonanych przez Sąd Okręgowy ustaleń faktycznych (choć sprostowania te Sąd I instancji umieścił nie w tej części uzasadnienia, w której wskazywał na fakty, które uznał za udowodnione, a w części, w której dokonywał rozważań prawnych), lokal, na zakup którego przeznaczony został kredyt nigdy nie był wykorzystywany na cele mieszkaniowe, zaś po jego nabyciu powódka urządziła w nim gabinet dentystyczny i prowadziła tam – w ramach swojej działalności gospodarczej - praktykę dentystyczną. Te rozważania doprowadziły Sąd Okręgowy do wniosku, iż M. R. nie może traktowana jak konsument przy i korzystać z rozszerzonej ochrony przyznanej konsumentom. To spostrzeżenie Sądu Okręgowego nie wzbudza w zasadzie wątpliwości, chociaż być może w sposób bardziej szczegółowy należałoby wyjaśnić na tym tle przyczyny, dla których pomiędzy zawarciem umowy kredytowej a rozpoczęciem przez powódkę prowadzenia działalności gospodarczej upłynęło 9 miesięcy. W tym zakresie jednak zasadnie Sąd Okręgowy wywiódł, iż brak potrzeby wykorzystania lokalu w innym celu, stwarza domniemanie faktyczne, iż lokal od początku nabywany był przez powodów z przeznaczeniem na gabinet dentystyczny, w każdym razie powodowie, na których niewątpliwie ciąży wykazanie, iż działali jako konsumenci, nie przedstawili żadnego przeciwnego materiału procesowego.

Na tle tych rozważań Sąd Apelacyjny uznaje za zasadny zarzut naruszenia art. 65 § 1 i 2 k. c. w zw. z art. 56 k. c., w istocie z przyczyn wskazanych tam przez skarżącego. Kwestia ta wymaga jednak wnikliwej analizy. W pierwszej

kolejności zwrócić tu należało uwagę na pogląd wyrażony w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 28 kwietnia 2022 r. (w sprawie o sygn. III CZP 40/22), w którym Sąd ten wskazał, iż Sprzeczne z naturą stosunku prawnego kredytu indeksowanego do waluty obcej są postanowienia, w których kredytodawca jest upoważniony do jednostronnego oznaczenia kursu waluty właściwej do wyliczenia wysokości zobowiązania kredytobiorcy oraz ustalenia wysokości rat kredytu, jeżeli z treści stosunku prawnego nie wynikają obiektywne i weryfikowalne kryteria oznaczenia tego kursu. Postanowienia takie, jeśli spełniają kryteria uznania ich za niedozwolone postanowienia umowne, nie są nieważne, lecz nie wiążą konsumenta w rozumieniu art. 385¹ k. c. Jakkolwiek powyższa uchwała została podjęta już po ogłoszeniu zaskarżonego wyroku, Sąd Okręgowy dokonał analizy poddanych pod osąd klauzul umownych, zasadnie wywodząc o ich wadliwości. Istotnie treść zakwestionowanej przez powodów klauzuli, nie wskazuje wprost, iż ma ona walor weryfikowalny i obiektywny. Treść § 9 ust. 2 umowy oraz jej § 10 ust. 3 odwołuje się do Bankowej tabeli kursów walut dla kredytów dewizowych oraz indeksowanych kursem walut obcych. Z kolei zgodnie z definicją tej tabeli, zawartą w § 6 ust. 1 umowy – jest ona sporządzana przez merytoryczną komórkę Banku na podstawie kursów obowiązujących na rynku międzybankowym w chwili sporządzania tabeli i po ogłoszeniu kursów średnich przez NBP, tabela sporządzana jest o godz. 16.00 każdego dnia roboczego i obowiązuje przez cały następny dzień. Klauzula o tym brzmieniu była już wielokrotnie przedmiotem badań dokonywanych przez sądy powszechne i dotychczasowa praktyka orzecznicza, dotycząca jednak spraw konsumenckich, wskazywała na brak obiektywnego charakteru tego rodzaju klauzul. Zwraca się uwagę, iż nawet gdyby termin „kurs na rynku międzybankowym” możliwy był do jednoznacznej identyfikacji (co już jednak winno być uznane za wątpliwe), to brak jest sztywnego (automatycznego) powiązania kursu ustalanego przez pozwanego w tabeli z tym kursem międzybankowym. Dodatkowo sprawę komplikuje wprowadzenie do tej definicji kursu średniego NBP – nie sposób zorientować się, czy chodzi tu wyłącznie o chwilę ustalenia kursu przez pozwany bank, a jeżeli tak, to czy ogłoszenie średniego kursu NBP ma wpływ na kształtowanie się kursu międzybankowego, czyli inaczej rzecz ujmując, czy kurs międzybankowy doznaje korekty po ogłoszeniu danego dnia średniego kursu NBP badanej waluty. W przeciwnej sytuacji być może to kurs NBP, niejako sam w sobie, a nie przez kurs międzybankowy, stanowi komponentę dla ustalenia przez pozwanego kursu. Nie mniej jednak niewątpliwie koniecznym będzie tu także ocena, czy uczestnik obrotu gospodarczego, nawet przy uwzględnieniu podwyższonej staranności podejmowanej przez niego działalności (art. 355 § 2 k. c.), mógł jakkolwiek przewidzieć, czy przynajmniej przygotować się do określonego kursu ustalanego przez pozwany bank.

Uznanie, iż ustalany w ten sposób kurs, a tym samym zawarte w łączącej strony umowie klauzule indeksacyjne nie spełniają warunku obiektywności i nie poddają się weryfikacji, będzie stwarzało konieczność oceny, czy łącząca strony umowa może być dalej wykonywana, a jeżeli tak – to w jaki sposób. O ile w zakresie dotyczącym ochrony konsumentów, a zatem w stanach faktycznych, w których zastosowanie znajdują uregulowania dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich, Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej opowiadał się kategorycznie za brakiem możliwości zastąpienia luki powstałej w związku z brakiem związania konsumenta niedozwolonym postanowieniem umownym (w tym zakresie m. in. wyrok z dnia 8 września 2022 r., C-80/21 do C-82/21, czy też wyrok z dnia 3 października 2019 r., C-260/18). Stanowiska te nie dotyczą jednak klauzul umownych zawartych w umowach o kredyt bankowy indeksowany do waluty obcej, zawieranych przez przedsiębiorców – w takiej sytuacji bowiem uregulowania konsumenckiej dyrektywy Rady 93/13/EWG nie mają bowiem zastosowania. Spostrzeżenie to stwarza konieczność oceny, czy po ewentualnym wyeliminowaniu nieważnej klauzuli indeksacyjnej, możliwym jest dalsze obowiązywanie umowy – jako umowy o kredyt bankowy indeksowany do waluty obcej, a jeżeli tak – to na jakich zasadach. Niewątpliwie nieważność klauzuli indeksacyjnej, jako sprzecznej z naturą stosunku prawnego – wbrew stanowisku Sądu Okręgowego - nie przesądza z góry o nieważności całej umowy.

W takiej sytuacji zwrócić należało uwagę, iż powyższa kwestia – możliwości zastąpienia nieważnej klauzuli umownej w umowie o kredyt bankowy indeksowany do waluty obcej, zawartej pomiędzy przedsiębiorcami – była już przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego. W uzasadnieniu przytoczanej już uchwały z dnia 28 kwietnia 2022 r. (III CZP 40/22) Sąd Najwyższy, wskazał, iż (...) W prawie polskim nie ma jednak normy, która pozwalałaby na uzupełnienie stosunku prawnego o kryteria określenia treści świadczenia, gdyby strony powierzyły takie uprawnienie jednej z nich, a same tych kryteriów nie ustaliły. Wynika stąd wyrażony w uchwale wniosek o sprzeczności z naturą stosunku postanowienia

pozostawiającego pełną dowolność w tym zakresie. Można jednak również stąd wywodzić, że gdyby takie kryteria zostały przewidziane, odpowiednie postanowienie umowne mogłoby zostać uznane za dopuszczalne co najmniej w stosunkach innych niż konsumenckie. Co więcej, nie można również wykluczyć, że kryterium, na podstawie którego strona jest uprawniona do określenia wysokości świadczenia, a w analizowanym przypadku – na podstawie którego bank jest uprawniony do określenia kursu waluty obcej – będzie w szczególnych sytuacjach wynikało nie z treści samych oświadczeń woli stron, a z innych czynników, które na podstawie art. 56 k. c. współkształtują treść stosunku prawnego, tj. z zasad współżycia społecznego lub ustalonych zwyczajów. Kwestia ta wymaga jednak analizy konkretnych przypadków i nie jest objęta przedstawionym zagadnieniem prawnym. Jak się wydaje w takiej sytuacji koniecznym jest ocena, czy w realiach sprawy niniejszej występuje te inne czynniki, wskazywane tu przez Sąd Najwyższy, a w związku z tym, czy możliwa jest w oparciu o nie, rekonstrukcja łączącego strony stosunku prawnego. Zbliżony w istocie pogląd został zaprezentowany w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z dnia 27 maja 2022 r. (sygn. akt II CSKP 314/22). W uzasadnieniu tym Sąd Najwyższy wskazał, iż (...) Ograniczenia swobody umów, oparte na kryterium zasad współżycia społecznego i właściwości (natury) stosunku prawnego, w zakresie, w jakim przeciwdziałają nadużyciu silniejszej pozycji kontraktowej, nie mają zatem na celu unicestwienie in toto umowy, której elementem stały się narzucone przez stronę silniejszą postanowienia umowne, lecz dążą do zabezpieczenia równości stron umowy, z poszanowaniem ich prawnych i ekonomicznych interesów. Cel ten ukierunkowany na zatrzymanie umowy, przemawia za koniecznością poszukiwania właściwego rozwiązania przez wyeliminowanie luki powstałej na skutek nieważności postanowień kursowych w sposób pozwalający na dalsze funkcjonowanie umowy, przy słusznym rozkładzie praw i obowiązków stron, nie zaś za uznaniem jej za nieważną w całości. W dalszej kolejności Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, iż (...) Eliminacja luki w postaci braku w umowie ustaleń co do kursu pozwalającego dokonywać przeliczeń złotego do waluty obcej powstałej na skutek uznania pierwotnie zawartych w umowie postanowień za niedopuszczalne, może nastąpić w drodze analogicznego zastosowania norm, które odsyłają – w razie konieczności dokonywania przeliczeń walutowych – do kursu średniego odpowiedniej waluty obcej ustalonego przez NBP.

W przypadku uznania zatem, iż zawarta w umowie klauzula indeksacyjna nie może być uznana za ważną, koniecznym będzie w pierwszej kolejności dokonanie oceny, czy po wyeliminowaniu klauzuli indeksacyjnej jako nieważnej, możliwym jest jej zastąpienie poprzez inne uregulowania, w tym również o charakterze ogólnym. Pomocnym mogą tu być wyżej przytoczone stanowiska Sądu Najwyższego. Dopiero stwierdzenie braku możliwości takiego zastąpienia otwiera drogę do oceny, czy łącząca strony umowa może być dalej wykonywana, w sposób zapewniający realizację zaakceptowanego przez strony modelu umowy kredytowej, opartej o mechanizm indeksacji.

Ponadto za zasadny należało również uznać zarzut naruszenia art. 118 k. c. Skoro powódka w realiach niniejszej sprawy działała jak przedsiębiorca (kredyt sponżytkowany został na zakup lokalu, który służy wyłącznie prowadzeniu przez powódkę działalności gospodarczej), jej roszczenia przedawniają się w sposób właściwy dla roszczeń związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej. Zwrócić tu należy uwagę, iż termin przedawnienia świadczeń powodów, jako wynikającego z nienależnego świadczenia, zasadniczo rozpoczyna bieg z dniem zapłaty każdej z rat. W takiej sytuacji, uznanie iż roszczenia o zwrot kwot zapłaconych tytułem nienależnych rat, miałyby związek z prowadzoną przez powódkę działalnością gospodarczą, sprawiłby, że część dochodzonej kwoty uległaby przedawnieniu. Jakkolwiek pozwany podniósł zarzut przedawnienia już w odpowiedzi na pozew, kwestia ta nie została w sposób przejrzysty oceniona przez Sąd Okręgowy. Co prawda Sąd ten wskazał pod koniec pisemnych motywów rozstrzygnięcia, iż roszczenie powodów przedawnia się z upływem 10 - cio letniego terminu, co jednak pozostaje w sprzeczności z wcześniej dokonanymi przez Sąd Okręgowy ustaleniami, iż kredyt zaciągnięty został w związku z prowadzoną przez powódkę działalnością gospodarczą.

Mając na uwadze powyższe okoliczności, które w ocenie Sądu Apelacyjnego wskazują, iż Sąd Okręgowy nie rozpoznał istoty sprawy, powstrzymując się od analizy możliwości dalszego obowiązywania umowy, po ewentualnym jej uzupełnieniu w zakresie nieważnych klauzul indeksacyjnych, jak również nie ocenił na tym tle w sposób prawidłowy kwestii związanych z przedawnieniem roszczenia powodów, przy uprzednim uznaniu, iż mają one związek z prowadzoną przez powódkę działalnością gospodarczą, ocena pozostałych zarzutów zawartych w apelacji pozwanego

była bezprzedmiotowa, a w pewnym zakresie ocena taka byłaby przedwczesna (np. ocena w zakresie istnienia po stronie powódki interesu prawnego w ustaleniu nieważności umowy, czy też zarzutu odsetkowego).

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy w pierwszej kolejności oceni, czy istnieje możliwość uzupełnienia umowy, po uznaniu, iż klauzule indeksacyjne są nieważne, a jeżeli tak, to w jaki sposób. Dokona również konsekwentnej oceny podniesionego przez pozwanego zarzutu przedawnienia roszczenia. Ubocznie konieczna będzie również ocena, czy wpływ na zgłoszone roszczenie ma to, iż jakkolwiek kredyt przeznaczony został na inwestycje bezpośrednio związane z działalnością gospodarczą, jednakże zaciągnięty został przez małżonków, z których jeden działalności takiej nie prowadzi. W zależności od zaprezentowanego stanowiska koniecznym będzie również ocena podniesionego przez pozwanego na etapie postępowania apelacyjnego zarzutu zatrzymania.

Mając powyższe na uwadze Sąd Apelacyjny uchylił zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Okręgowemu w Warszawie do ponownego rozpoznania, stosownie do art. 386 § 4 k. p. c.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono po myśli art. 108 § 2 Kodeksu postępowania cywilnego.

Z tych przyczyn orzeczono jak w sentencji.